

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "שמות" (ובו ד' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק נ' "לדעת איך לקרב"

והנה מו"ר מרן הגרמ"ד הלוי שליט"א (משולם דוד בן אלטע הענדיל לרפ"ש בקרוב) עמד בפלוגתת התנאים במדרש (פר' א' כ"ט), במה הרגו? רבי אביתר אמר הכהו באגרוף. ויש אומרים, מגריפה של טיט נטל והוציא את מוחו. רבנן אמרי, הזכיר עליו את השם והרגו, שנאמר הלהרגני אתה אומר" (כלומר בדיבור ע"י שם) חזיקן הכא דאיכא פלוגתת תנאי, האם משה רבינו הרגו בידיים או שהרגו בשם המפורש. וצ"ע במאי פליגי?

ואמר מו"ר מרן הגרמ"ד שליט"א, דהני תנאי דסברי דהיה חייב מיתה ממש סברי דהיה חייב, או משום שבא על הערוה או משום שהיה רודף ועל זה חייב מיתה ממש. דאיתא במדרש רבה (א' כ"ח) "פעם אחת הלך נוגש מצרי אצל שוטר ישראל ונתן עינו באשתו וכו', עמד לשעת הגבר והוציא מביטו וכו', כיון שידע הנוגש שהרגיש בו, החזירו לעבודת פרך (כלומר הורידו מדרגת שוטר לדרגת עובד) והיה מכה אותו ומבקש להורגו. והיה משה רואה אותו ומביט בו וראה ברוה"ק מה שעשה בבית וראה מה שעתידי לעשות לו בשדה. אמר ודאי זה חייב מיתה, כמש"כ 'ומכה אדם יומת'".

הרי דאיכא מ"ד דחייב מיתה ממש, שהרי דרש הפסוק 'ומכה אדם יומת' כלומר במיתה בידי אדם ועל כן הרגו בידיים. וסובר מו"ר שליט"א דאף המ"ד שמפרש שבא על אשתו וחייבו מיתה אף שודאי לאו מהאי פסוק דרש ליה דחייב מיתה, מ"מ ניתן ללמוד שכפי שלטעם של רודף חייב מיתה בידי אדם גם על זה שבא על עריות חייב מיתה בידי אדם. ברם למ"ד שסובר שהרגו בשם המפורש ודאי לא הרגו על ביאת העריות ועל רדיפה אלא בשל זה שהכהו בשדה דעל זה אין חיוב מיתה בפועל, והכי איתא ברמב"ם (הלכ' מלכים פ"י הל' ו') וז"ל "ועכו"ם שהכה ישראל אפילו חבל בו כל שהוא אע"פ שהוא חייב מיתה אינו נהרג" לפיכך לא יכול היה להורגו במגריפה או באגרוף רק על ידי שם המפורש שזו היא מיתה בידי שמיים.

אלא שהדברים צריכים עיון רב, תינתן אם היה הורגו מדין רודף, שפיר דמי שהרי כך ההלכה שמותר להרוג בידיים מדין רודף, אלא דאם הרגו מדין בא על הערוה הדרא קושיא לדוכתא, היכן מציעו שניתן לדון אדם על ידי רוח הקודש? והביא מו"ר הגרמ"ד שליט"א מדברי

(א) מאיזה טעם הכה משה את המצרי ובאיזה אופן?

איתא בפרשה (פר' ב' פס' י"א י"ב) "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול".

בפרש"י: איש מצרי נוגש, היה ממונה על שוטרי ישראל והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם. מכה איש עברי, מלקהו ורודהו, ובעלה של שלומית בת דברי היה ונתן עיניה בה ובלילה העמידו והוציאו מביטו והוא חזר ונכנס לבית ובא על אשתו, כסבורה שהוא בעלה וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר והיה מכהו ורודהו כל היום. ויפן כה וכה, ראה מה עשה בבית ומה עשה בשדה. ולפי פשוטו כמשמעו, וירא כי אין איש עתידי לצאת ממנו שיתגיייר".

והנה מפשטות דברי רש"י משמע שמשה רבינו הכהו על שני הפשעים שעשה כלפי היהודי, על מה שעשה בבית ועל מה שעשה בשדה. כלומר, על מה שהכהו בשדה לאחר מיכן. משמע שרק בצירוף שני הדברים יחד יכול היה להמיתו וכל אחד לחוד לא. ולכאורה צ"ע, למה צריך לשני הטעמים והלא די היה במה שעשה בשדה, שהרי איתא בגמ' בסנהדרין (דף נ"ח ע"ב) "אמר ר' חנינא, עובד כוכבים שהכה את ישראל חייב מיתה, שנאמר ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי".

הרי לנו שהרגו על עצם המכה עצמה, ואם כפי רש"י מה הראיה שהרגו בשל המכה לבד דילמא הרגו בשל זה שבא על אשת איש. אלא דזה גופא צ"ע, דהרי בן נח חייב על הערוה ולמה צריך לצירוף המכה?

איברא שבאמת מבחינת דינו אי אפשר היה לחייבו על עצם הביאה, שהרי בן נח נהרג על פי עד אחד וכאן לא היה אפילו עד אחד, והיכן מציעו שניתן להרוג על ידי רוח"ק? ברם באמת אפ"ל דרש"י לשיטתו, שהרי לקמן (פס' י"ד) פירש רש"י שהרגו על ידי שם המפורש, כלומר דזו מיתה בידי שמים ולמיתה בידי שמים אפשר גם על פי רוח"ק. ולכאורה נראה דאף להרוג בשם המפורש לא די בסיבה אחת שידע ברוה"ק אלא צריכים את שניהם גם יחד, והדברים צ"ב.

את ההלכה, כל שיודע בבירור שיש כאן מעשה רדיפה ובוזה הוא עצמו הדיין והעד, שהרי לא תהיה שמיעה גדולה מראיה, ברם אם זה רק דין הצלה גרידא לכאורה מותר להציל את הנרדף אף על פי רוח"ק, אלא דיש גם בזה גופא לדון אם מטעם הצלת הנרדף מותר להרוג את הנרדף בידיים או רק על ידי גרמא, ולקמן נרחיב בזה ודו"ק בעניין)

ונראה לפי זה דהרמב"ם הנ"ל דעובד כוכבים שהכה ישראל חייב מיתה בדיני שמים מפרש שמשה הרג את המצרי רק עבור מה שהכה את ישראל בפועל ולא על מה שעשה לו בבית ועל מה שעתידי לרודפו, ונראה דס"ל דאף בידי שמים אין להמית על פי רוח"ק ואף לא בידי שמים, ומה שהעניש את המצרי ינקוט הרמב"ם כדעת התנא שהרגו על ידי שם וזוהי מיתה בידי שמים ויפרש את הפסוק **כי אין אישי כפי שמפרש רש"י**, שאין עתיד לצאת ממנו איש שיתגייר, דמשמע דאם משה רבינו היה רואה שעתידי לצאת ממנו זרע כשר לא היה הורגו, ואם היה חייב מיתה בידי אדם אין עושים חשבון כזה לפטרו.

וגדולה מזה מצינו בגמ' (ערכין דף ז' ע"א) גבי נגמר דינה של אשה למיתה אם הייתה מעוברת אין ממתנינים לעובר אלא מכים אותה על בית ההיריון וממיתים את העובר בעודו ברחם כדי שלא תתנוול בעת המיתה יעוי"ש, הרי שאין כל חשבונות עתידיים נלקחים בחשבון אפילו להשהות את המיתה, אפילו שהעובר חף מפשע ולמה לא נמתין שיצא לעולם ותהיה לו חיות? אלא אין משהים גזר דינה של האם לאחר פסק ההלכה למיתה. ע"כ אם משה רבינו היה פוסק את דינו של המצרי למיתה בידי אדם ודאי שלא היה דוחה את המיתה בשביל העתיד. למה נצרך לבדוק אם יצא ממנו זרע ראוי? אלא ודאי שכל החשבון נגע רק לדין מיתה בידי שמים ובוזה עושים חשבון, וכן העלה מרן הגר"י ז"ע בביאור דעת הרמב"ם.

ברם תמה מו"ר הגרמ"ד שליט"א על לשון רש"י, ראה שאין איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר, והלא הרגו בפועל וודאי שלא יוכל לצאת ממנו שום זרע שראוי להתגייר? אלא שמצינו לשון כזו במשנה בסנהדרין (דף ל"ז ע"א) **"כיצד מאיימין את העדים וכו' הווי יודעים שלא כדיני ממונות דיני נפשות וכו', דיני נפשות דמו ודם זרעותיו תלויין בו עד סוף העולם, שכן מצינו בקין שהרג את אחיו, שנאמר דמי אחיך צועקים, אינו אומר דם אחיך, אלא דמי אחיך, דמו ודם זרעותיו. והרי לאחר שנהרג הבל לא היה דם זרעותיו? אלא הכוונה שזה שלא הניחו לעסוק בפריה ורבייה ואיבד את הפוטנציאל שהיה לו, זה גופא איבד דם זרעותיו. ואף כאן יש לומר, משה רבינו צפה ברוח קדשו וראה מציאות כזו אם היה מניחו בחיים, וראה איך הוא מביא צאצאים וצאצאי צאצאים עד סוף כל הדורות ומשה יודע שגם אם כך היה לא היה יוצא ממנו זרע כשר, לפיכך ידע שאינו ראוי מתחילתו ועד סופו וצריך למות.**

המדרש **"כיון שראה משה כך, נמלך במלאכים ואמר להם, חייב זה הריגה? אמרו לו הן".** ולכאורה יש להבין, למה נמלך במלאכים והלא כבר ראה ברוה"ק מה שעשה? אלא שמשה רבינו ידע שאי אפשר להמיתו על ידי רוח"ק, שהרי אין דנים בן נח רק על פי עד אחד וכאן לא היה עד אחד, לפיכך נמלך במלאכים לשאול אם חייב מיתה וכיון שפסקו לו מיתה הרג על פיהם. (וצ"ל דבוזה למעשה גם ביררו המציאות ושימשו כעד ודיין יחד דבבן נח עד נעשה דיין)

ואע"פ שתורה לא בשמיים ואיך אפשר להרוג על פי בירור של שמיים? צריך לומר דההלכה נתחדשה לאחר שהקב"ה הוריד את התורה לישראל וקבע שפסק ההלכה וכל גדרי הדינים צריכים להיפסק בארץ עם האמצעים שהתורה קבעה על פיהם לדון, אבל קודם מתן תורה עדיין התורה הייתה בשמים לפיכך פסק הלכה של המלאכים יכול לחייב מיתה. ברם יש להוסיף, דלכאורה לכל זה נדרש רק אם דן אותנו על דבר ערווה, אבל מצד רודף לכאורה אין צריך לפסק הלכה, שהרי את זה ראה בעצמו ועל מה הסתפק?

אלא שלפי זה אי אפשר לחבר את שני הדברים יחד, ראה מה עשה בבית וראה מה עתיד לעשות בשדה, שהרי רק לדבר אחד נדרשת ראיית ופסק המלאכים, אבל בשאלת רודף הרי ראה זאת במו עיניו ודין ההצלה מחויב על פי דין תורה.

ברם יש לומר שבאמת גם את עצם הרדיפה לא ראה אלא ידע ברוה"ק מה שעתידי לעשות לו בשדה. כלומר אותו נוגש גמר בלבו להורגו בהמשך על ידי שיכה אותו בלי הרף עד שימות מחמת המכות, וכנראה שבמכות של הרדייה הנוכחית לא הייתה ניכרת מחשבתו אם יכה אותו הכאה שיש בה להמית או שהכאתו היא לצורך העבודה, שכן כל הנוגשים היו מכים את העובדים מכות נאמנות אך לא הכאת מוות, כיון שלא הייתה מטרתם להמית אלא להגביר את תפוקתם והיו אלו אמצעי ענישה על התרשלות ואלמלי רוח הקודש אי אפשר היה לעמוד על סוף דעתו של הנוגש שרוצה הוא להמית את הנרדף (ולדברי המדרש היה דתן וניצל ממות ע"י משה ואפילו הכי לאחר מיכן כשרב עם אחיו אבירם אמר האחד למשה מי שמך שר ושופט עלינו ולאחר מיכן הלכו שניהם למסרו למלך מצרים ולא חל דתן שניצל ממיתה על ידו, אלא שרשע וכפוי טובה היה) לפי זה אף הרדיפה גופא לא הייתה ברורה לדון אותו כרודף שהרי זה תלוי במחשבה ומניין שמותר להרוג על פי מחשבה, רק על ידי בירור המלאכים התגלה שבאמת כבר נחשב מכעת כרודף שניתן להצילו בנפשו.

(ברם בזה גופא יש לדון אם דין הצלת הנרדף הוא מטעם עונש או מטעם הצלת הנרדף גרידא ובעניין הבא נרחיב בס"ד בזה, ואם מטעם עונש צריכים בזה לפסק ואין די ברוה"ק כיון שזה גופא הלכה שצריכה פסק, אלא שבזה אין צריכים לבי"ד אלא יש לרודף בעצמו לפסוק

להמיתו בכל מיתה שאתה יכול? ת"ל, מות יומת מכל מקום". ובפרש"י: שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו, והיינו סייף כגון שהיה בספינה ואתה יכול לזרוק בו חץ או לטובעו". הרי שצריכים לרבות מיתה אחרת מ"מות יומת המכה" ואמאי לא נרבה זאת מבערת הרע מקרבך? (וגדולה מזה למדנו כאן שאפילו במיתה שאינה אלא דרך גרמא בעלמא ממיתים כ"ש בדרך מעשה, ואילו ממות יומת למדים רק מיתה דרך מעשה כגון לזרוק בו חץ או להטביעו בנהר שהם מעשה גמור. ולכאורה מוכח דצריכים לרבות מיתה שהיא מעשה גמור וכל זאת ילפינן ממות יומת המכה מכל מקום, ולא מובערת הרע מקרבך ילפינן, שזו הלכה נוספת שאינה קשורה לדין ביצוע מיתה בי"ד על ידי בי"ד, וצ"ע).

עוד מצינו גבי מי שיש לו כוח להזיק בעינו בשיטמ"ק בב"ק בשם תוס' רבינו פרץ ז"ל דחייב למ"ד דדנים דינא דגרמי, הרי לנו מזיק בכוח רוחני שעושה ההזיק בגופו דחשיב מעשה אלא שאינו מעשה גמור לדנו כמזיק בידיים, ברם לא הוי גרמא שפטור מנזקים אלא גרמי, ואלביא דר' מאיר דנים דינא דגרמי, יעויין בב"ק (דף ק' ע"א) וכן פסק רבה גבי שורף שטרותיו של חברו דחייב, והכי פסקינן דמגבינן ביה ככשורא לצלמי, הרי דנחשב מזיק גמור לחייבו על המעשה, ולכאורה מה לי מזיק בכוח רוחני שבעינו מה לי מזיק על ידי שאומר שם דלכאורה אף הוא נחשב למעשה גמור.

ואף אם נאמר שלגבי כשפים חשיב רק כגרמא ולא הוי מעשה צידה גמור, יש לחלק בין כישוף שאינו פועל ישירות באדם אלא מרע את כוח מזלו של המכושף (ובפרט גבי בהמה דלית ליה מזלא (ב"ק ב' ע"ב) יעויין ברש"י) והכי מצינו בגמ', למה נקרא שמם כשפים? שמכחישים כוח של מעלה, דהיינו הם כביכול מבטלים את מה שנגזר על האדם לחיות והם יוצרים מצב הפוך, אבל אין המעשה עצמו מתחדש בגופו של האדם אלא משנה את מזלו וגורם לו למות, וזה יותר נוטה כמיתה בידי שמים, שאין נפעל מכוח האדם כלום, לפיכך לגבי שבת לא חשיב צידה.

וגבי מיתת בי"ד נדחק לומר שהכישוף גורם שהמכשף על ידי שעושה כישוף מבטל את כוח האור ואין שולטת בו מיתת בי"ד ויש כוח בבי"ד לעשות לו מכשפות להחליש כוחו ולבטל את כוח הכישוף שלא תשלוט בו מיתה, והם יכלו לבטל את מיתת שריפה אם נגזר עליהם מיתת שריפה ואין פתילת האבר בוערת בקרבו והיינו אין כוח האור שולט בו שהרי אינו נשרף כשריפת הצדוקים ובי"ד יעשו בו כוח כישוף שלא יוכל להציל עצמו במיתה אחרת ולעולם ימיתוהו במיתת חץ או טביעה כפי הנאמר בגמ' בב"מ ומדין מות יומת המכה. אבל לגבי להמית בשם יש לדון על פי רבינו פרץ אולי הוי מעשה גמור, וצ"ע לע"ע.

אשמח לשמוע דעת ת"ח שליט"א המעיינים בגיליון

ברם תהה מו"ר שליט"א מהיכן כל כך פשוט למרן זי"ע שלהרוג על ידי שם נחשב מיתה בידי שמים, והרי שם זה כוח עצום שיכול להרוג ואולי זה גופא שאדם יכול להרוג בכוח הזה שנמסר לו נחשב כהורג בידיים?

איברא מצינו בשו"ע (או"ח שכי"ח סעיף מ"ה) "לוחשים על נחשים ועקרבים, בשביל שלא יזיקו ואין בכך משום צידה". ומקור הדין גמ' בסנהדרין (דף ק"א ע"א). וכתב המשנ"ב (ס"ק קמ"ג) בטעם העניין "דאין בכך משום צידה, אע"ג דעל ידי הלחש אינו יכול לזוז ממקומו עד שנוכל לתפסו, מכל מקום מותר, דאין זה צידה טבעית". הרי שלעשות מעשה על ידי גורם רוחני אינו נחשב למעשה כלל. לפי זה להרוג על ידי שם אינו נחשב למעשה כלל, אלא הרי זה גרמא בעלמא, ובשבת אינו מעשה צידה, לפיכך אפשר להחשיב זאת כמיתה בידי שמים.

ברם אפשר להביא ראיה הפוכה מהגמ' סנהדרין (דף י"ז ע"א) אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי כשפים. ובפרש"י ז"ל, להמית המכשפים הבוטחים בכשפיהם להניצל מידי בית דין. ופשטות העניין שצריכים דווקא לבעלי כשפים, שבית דין הורגים אותם בדרך כישוף כי אי אפשר להורגם בדרך הטבעית שהרי מבטלים הם את המיתה על ידי כישוף, הלכך אין דרך להמיתם אלא על ידי כישוף ולזה צריכים בעלי כשפים. ואם נאמר שאין מיתה עם כוח כזה נחשבת מעשה היאך מקיימים דין מיתת בית דין עי"ז והלא צריכים מיתת בי"ד בדווקא, וזה אינו בגדר מעשה בידיים?

אמנם אפשר לתרץ בפשיטות שאין זו כוונת הגמרא, אלא שחברי בית הדין יודעים בכישוף ומבטלים את מעשי אותם המכשפים והורגים אותם על ידי מיתת בי"ד, אלא שלהדיא מצינו ברש"י במנחות (דף ס"ה ע"א) שהטעם הוא: "שאם יהא הנידון מכשף והאור לא ישלוט בו, יעשו הן מכשפות וימיתוהו בכל מיתה שיוכלו". כלומר, שבאמת אין לבית דין כוח להמית את המכשף במיתה המגיעה לו, כי הוא מבטל את יכולת המיתה שעושים בית דין שלא תשלוט בו על ידי כישוף, לפיכך הדרך היחידה להמיתו היא באמצעות כישוף. ואם כן מפורש ברש"י שמעשה כישוף נחשב מעשה בית דין. ולפי"ז יש להקשות אמאי לא יחשב אדם שהרג על ידי שם כהורג בידיים ומשה רבינו שהמית על ידי שם יחשב כהורג בידיים?

ורצה מו"ר מרן הגרמ"ד שליט"א לומר דלעולם אין זה נחשב כמעשה גמור בידיים רק בגדר גרמא בעלמא (כפי שכתב במשנ"ב שאין זו מלאכת צידה אלא כניצוד מאליו) ברם איכא הלכה של 'ובערת הרע מקרבך' כשאינו יכול להמית במיתת בי"ד ובזה אפשר לצאת ידי חובה אפילו בדרך של כישוף.

ברם צ"ע מהגמ' בב"מ (דף ל"א ע"ב) "מות יומת המכה, אין לי אלא במיתה הכתובה בו, מניין שאם אי אתה רשאי להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה רשאי

ב הריגת הרודף, האם עונש או הצלת הנרדף

איתא במדרש רבה (א' כ"ח) "פעם אחת הלך נוגש מצרי אצל שוטר ישראל ונתן עיניו באשתו וכו', עמד לשעת איתא במדרש רבה (א' כ"ח) "פעם אחת הלך נוגש מצרי אצל שוטר ישראל ונתן עיניו באשתו וכו', עמד לשעת הגבר והוציאו מביתו וכו', כיון שידע הנוגש שהרגיש בו, החזירו לעבודת פרך (דהיינו שהורידו מדרגת שוטר לעובד) והיה מכה אותו ומבקש להורגו. והיה משה רואה אותו ומביט בו וראה ברוה"ק מה שעשה בבית וראה מה שעתידי לעשות לו בשדה, אמר ודאי זה חייב מיתה, כמשי"כ יומכה אדם יומת".

וצ"ע זה שהביאו במדרש את הפסוק 'מכה אדם יומת' שהרי הפסוק מדבר על הכאה ממש ולא על רודף שהוא גדר אחר של חיוב מיתה, שהרי ברודף החיוב הוא על עצם מעשה הרדיפה והאדם כעת בחיים, וחידשה התורה שניתן להציל את הנרדף בחיי הרודף כל עת שהוא רודף אבל אם כלתה רדיפתו אסור להרגו. עוד הלכה נאמרה בזה אם ניתן להצילו את הנרדף באחד מאבריו של הרודף אסור להצילו בחייו. הרי שזו הלכה של הצלה ואין לה שייכות עם חיוב מיתה שניתן לרוצח על הכאתו, מפני מה הביא המדרש רבה את הפסוק הנ"ל?

והנה בעניין רודף מהו גדר דינו, חקר בזה בשו"ת "נודע ביהודה" (חוי"מ סימן ס') אם דין הריגת הרודף במהותו הצלת הנרדף לחוד, דנתחדש היתר להציל את הנרדף אף בחיי הרודף (אף שלא מצינו בכל התורה היתר להציל חיי אדם בחיי אחר, התם איכא ההלכה של 'מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי, ברם בדין רודף נתחדש היתר דם שהתורה הפקיעה את דם הרודף עבור מעשה הרדיפה שלו וכיון שאין דמו נחשב הדרינא לדין שאין דבר העומד בפני פיקוח נפש [של הנרדף] ויעויין בחידושי רבינו חיים הלוי בהלכות רוצח ושמירת נפש (פ"א הל' ט') שהרחיב בעניין) או שזה גדר עונש לרודף בשביל מעשה רדיפתו?

וכתב הנוב"י לתלות זאת בפלוגתת רב הונא ורב חסדא בגמ' בסנהדרין (דף ע"ב ע"ב) בעניין קטן אם נידון כרודף, דרב הונא סובר קטן נידון כרודף ואינו צריך התראה, ואם אי אפשר להציל את הנרדף אלא ע"י הריגתו מצילים הנרדף בחייו אף אם הוא קטן, אבל רב חסדא חולק עליו וסובר דאין הורגים קטן כיון שצריכים להתרות ברודף וקטן אינו בר קבלת התראה.

וביאר הנוב"י דחולקים בדין הריגת הרודף אם הוא משום שצריכים להציל את הנרדף ויש היתר לזה אף בנפשו של רודף, או שזה עונש מיוחד, שהתחדש על מעשה הרדיפה בשעת הרדיפה עונש מיתה, רב הונא סובר שכל הדין הוא הצלה שהתירה התורה את דמו של הרודף על עצם הרדיפה אפילו אם אינו בר עונשים,

שהרי קטן אינו בר דעת ועונשים ומכל מקום מותר להמיתו כדי להציל את הנרדף.

(רק בעובר הדין שאין מצילים את נפש האם בהריגת העובר מרגע שהוציא ראשו מחוץ לרחמה, שכן נידון כילוד ואיתא במשנה (אהלות פ"ז משנה ו') אין דוחין נפש האם מפני נפש הילוד, משום דמשמים קא מרדפו לה לאם, שכן כך הוא טבעו של עולם שהוא יוצא מהאם ובאופן הנ"ל הוא מסכן את חייה ואין הוא עושה מעשה מצד עצמו שבשל זה ידונו אותו כרודף, אלא האם נרדפת מהשמים בשל חטאיה, לכן לא נתחדש על זה שם רדיפה, רק כל עוד העובר במעי אמו אין לו שם של ילוד ונפש בפני עצמו, אלא הרי הוא כאחד מאבריה, כפי שאבר אחד שמסכן את הגוף מחתכים את האבר הנגוע כדי להציל את יתר הגוף כך גם בעובר. אבל מרגע שיצא ראשו לאויר העולם הרי הוא נפש בפני עצמו ואין דוחין נפש מפני נפש).

אבל גבי קטן שעושה מעשה רדיפה, בכה"ג איכא חידוש שהתורה מפקיעה את דמו אבל אין בתורת עונש אלא חידוש מיוחד שאין לקטן כזה זכות חיים שיעמוד מפני הנפש שמסתכנת על ידו ולפיכך מותר להורגו.

אבל רב חסדא סובר שסיבת הצלת הנרדף הוא משום שהרודף ראוי להיענש על מעשה רדיפתו, לפיכך צריך הוא התראה ובלא התראה אין לעונשו, לפיכך צריך התראה כפי שכל עונש מצריך התראה כדי לעונש את החוטא, וכיון שקטן אינו בר עונשים אינו נידון כרודף.

והנה אי נימא הכי, אפשר לפרש דברי המדרש רבה דסבירי ליה כדעת רב חסדא דדין רודף הוא עונש על מעשה רדיפה שלו ועצם העניין של עונש יש לפרש שהתורה מחשיבה את הרדיפה כאילו כבר עשה המעשה ממש, על כן ניתן לומר בזה את הפסוק 'מכה אדם יומת' כפי שרוצח שהורג מומת על ההכאה, כך גם על הרדיפה שלו יש להמיתו כאילו כבר המית. ואף שלרב חסדא יש להתרות ברודף ומשה רבינו לא התרה ברודף, אין זה קשה כלל, דבן נח אין צריכים התראה כלל, כדאיתא ברמב"ם (פ"ט מהל' מלכים הל' י"ד).

וב'גבורת יצחק' רצה לבאר את המדרש רבה אף אליבא דרב הונא שסובר דדין הריגת הרודף הוא הצלת הנרדף, על פי דברי ה"אחיעזר" (אבן העזר סי"ח) דהעלה דבר חידוש על פי שיטת רש"י בסנהדרין (דף ע"ג ע"א) דלאחר העראה קרי לה בעולה ואיפגימה ושוב אין מצילים את הנבעלת בנפש הבועל, וקנסא ליכא כי אם בשעת גמר ביאה, להכי אין דין קמלבדר"מ.

דלפי"ז נראה לומר אף אליבא דרב הונא דיש ברודף שני דינים, דין אחד הצלת הנרדף בדמו של הרודף, לפיכך קטן אף שאיננו בר עונשים מותר להציל בנפשו, כי איכא דין הצלת הנרדף. ברם איכא עוד הלכה, דהיכא דהוא בר עונש מחויב הוא מיתה מצד עיקר הדין, כל

ובתרי" ברכות ד' ע"ב מדפי רי"ף כתבו: "כלומר שקודם שיקראו הצבור הפרשה בבית הכנסת יקרא אותה בביתו, **בין בשבת עצמו בבקר בין בכל אותו שבוע**... ויש בני אדם שנוהגים לקרוא מעט בכל יום ויום מהשבוע ומסיימין בשבת", וכ"כ הריקאנטי ס' ל"ד: "וזמן עם הצבור נקרא **משבת במנחה עד שבת הבאה קודם סעודה לכתחילה**, מיהו בדיעבד אם השלימה אחר אכילה שפיר דמי".

שיטת המרדכי

אמנם במרדכי הל' מזוזה רמז תתקס"ח כתב: "ומאי טעמא אם חזר הפרשה מיום הראשון יצא, כיון שכבר התחילה הפרשה במנחה מקרי שפיר עם הצבור, ומיהו **עיקר המצוה לחזור קודם אכילה בשבת** דהוה ליה משלשה דברים שצוה רבי את בניו חזרו הפרשה קודם אכילה" וכו', עכ"ל, משמע מדבריו דעיקר המצוה היא לקרוא דוקא בשבת קודם הסעודה, ולפ"ז גם אם קרא בערב שבת אין זה מצוה מן המובחר, וכן דייק מדבריו הב"ח או"ח ס' רפ"ה.

וכן בהגהות מיימוניות דפוס קושטנטינא (שנדפסו בסוף הרמב"ם מהדורת פרנקל) הל' תפילה פי"ג הכ"ה כתב: "וזמן השלמה מכיון שהתחיל לקרות הפרשה במנחה... ולכך כתב הר"י או"ז שמלמדי תינוקות וכו"ב א"צ לחזור ולקרות שמו"ת בשבת שהרי השלימו בשעה הראויה להשלמה, **ומ"מ עיקר זמן השלמה הוא קודם אכילה בשבת** כדאמרין שזה אחד משלשה דברים שצוה רבי את בניו, וכן כתב ר"י".

מבואר בדבריו להדיא שעיקר הזמן הוא דוקא בשבת לפני הסעודה ולא קודם, וכן כתב הב"י או"ח ס' רפ"ה שמדברי ההגהות פי"ג מהל' תפילה נראה שעיקר הזמן דוקא אז, ויש שחשבו שכוונתו להגה"מ שנדפסו ברמב"ם שלנו, ותמהו עליו שאין שם שום משמעות כזו, אך ידוע שכל מקום שמציין בב"י ובכס"מ להגהות על הרמב"ם כוונתו להגהות מיימוניות דפוס קושטנטינא.

שיטת מהר"ם

ובפסקים ומנהגים למהר"ם מרוטנבורג ס' רמ"ז כתב: "ומצוה להשלים פרשיותיו עם הציבור, **והמשלים ביום שבת ממש יוצא ידי שמים בלא ספק, בין קודם תפילה בין לאחר תפילה או לאחר אכילה... נ"ל שצריך להשלימה ממש ביום השבת, דכל השבוע אין ציבור משלימין לה**, ויש אומרים שיוצא סמוך לשבת כגון ביום ו", ובסוף ס' רמ"ח כתב: "אמנם מ"מ מצוה לחזרה קודם אכילה, כדאיתא בירושלמי שלשה דברים צוה רבי לבניו" וכו'.

והנה בזמן הקדמונים היו בזה בישראל שני מנהגים:

מנהג בבל ומקומות בספרד

האחד הוא המנהג שכתב בסדר רב עמרם גאון בסדר תפילת שבת, שאחר סדר תפילת שחרית של שבת כתב: "**ויתבון צבורא ומסדרין פרשה דענינא דיומא שנים מקרא ואחד תרגום**", ואח"כ כתב את סדר קריאת התורה והפטרה ומוסף.

שלא כלתה רדיפתו לגמרי, לפיכך אף היכא שאין כבר טעם להציל את הנרדף בנפשו של הרודף, שהרי בלאו הכי לא יוכל להציל את הנרדף יכול להרוג את הרודף, אך כל זה רק באופן שהרודף עושה את המעשה בידיים, כלומר שהרודף מכה את הנרדף ממש ולא דרך גרמא, כגון שמכה אותו מכות נאמנות שסופן שיכולות להביאו לידי מיתה ואני יודע שזו היא כוונתו להמיתו בהם, בכה"ג מותר לי להמיתו באמצע ההכאה אף שעדיין לא הרג את הנרדף, מדין עונש. נמצא שנחלק רב הונא רק ברדיפת קטן שאינו בר עונשים ושם שייך דין רודף מדין הצלת הנרדף גרידא אבל אינו חולק שיש גם עונש וניתן להרוג את הרודף כל היכא דכלתה רדיפתו אם הוא עושה מעשה בידיים.

וא"כ נוכל לפי זה ליישב את המדרש רבה אף לשיטת רב הונא שההלכה כמותו, דאותו מצרי היה רודף את היהודי להורגו בידיים, שהיה מכהו ורודהו כל היום, ומשה הרגיש בזה שמטרת הכאתו היא להרוגו לפיכך דנו כדן מכה אדם יומת, שחידש שיכול להמיתו גם בידיים כדן רוצח, דאם היה דן אותו רק על ההכאה שנתן לו לחוד הרי לא נתחייב מיתה בידי אדם רק בידי שמים, אבל משה רבינו רצה להורגו בידיים על עצם רדיפתו עליה נחשב כאילו עשה מעשה רציחה ממש, לפיכך יכול היה בעצמו להמיתו בידיים כדן רוצח.

(ויש לעיין למה לא הרגו בסייף, שהרי בן נח נידון בסייף על ז' מצוותיו, אמנם יש לומר בזה שהרי עדיין לא רצחו נפש אלא היה רודף, ויש לדון אם יש את ההלכה של רודף גם בבן נח שיחשב כרוצח גמור שנידון בסייף, אלא בכל דבר וצ"ע).

(מהרה"ג החו"ב בעל וברך דוד שליט"א)

ג) מהו הזמן המובחר לקריאת שמות

ואלה שמות בני ישראל (א, א)

"ואלה שמות" ר"ת "וחייב אדם לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום" (מדרש ר' דוד הנגיד, פי' רבינו אפרים, לבוש ס' רפ"ה, ועוד). ואמרתי לברר בס"ד את השיטות והמנהגים הקדומים בענין הזמן הראוי לקריאת שמות:

גרסינן בברכות ח' ע"א וע"ב: "אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו עטרות ודיבון, שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו... כדאמר להו ריב"ל לבניה אשלימו פרשיותיכו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום".

שיטת הרמב"ם ותרי"י

וברמב"ם סוף פי"ג מהלכות תפילה כתב: "אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה בכל שבת בצבור חייב לקרות בעצמו **בכל שבוע ושבוע** סדר של אותה שבת שנים מקרא ואחד תרגום", משמע מלשוננו שאפשר לקרוא לכתחילה בכל השבוע, ואין לזה זמן מיוחד יותר.

לבתי כנסיות לדברי שירות ולפסוקי דזמרה ולהאריך בהם לפי הצורך כדי לקרות ק"ש בעונתה ולהתפלל נמי תפילה בעונתה, ויורד ש"ץ לפני התיבה ועני קדושתא ומשלים תפילת יוצר וברכת כהנים ומפטירין בקדיש עד עושה שלום במרומו, **ויושבין הציבור כולן ומסדרין פרשה דענינא דיומא שנים מקרא ואחד תרגום...** ומשלימין תפילת המוסף, וכ"כ נמי מר רב עמרם, וכתב נמי גאון ונהגו העם להשלים פרשיותיהם לאחר תפילת שחרית, ואמר רב מתתיה כיון שמשלימין פרשיותיהן בעשרה אומר יתגדל ויתקדש, ותלמיד חכם אע"פ שחשקה נפשו לשנות בתלמודו בשבת ישלים פרשיותיו עם הציבור, ואמר נמי **מותר להשלים פרשיותיו בפחות מעשרה**, דלא בעינן עשרה אלא לדבר שבקדושה".

ושם סי' קע"ה כתב: "ומנהג שהיה במקום ראשי ישיבות בהשלמת הפרשיות כן היה הדבר שהיו מתקבצין בשבתות וקובעין מדרשות לריבוץ תורה עד שתי שעות ששאלו מראשי ישיבות והתירו להן לאחר הק"ש משעת הנץ החמה משום ריבוץ תורה, ולאחר כך היו מתפללין שחרית **ויושבין ומסדרין פרשיותיהן שנים מקרא ואחד תרגום**, ושוב קורין בתורה ומתרגמין ומפטירין בנביא ומתרגמין ומתפללין ומשתהין עד שנוטה היום, והיה הדבר קשה על בעלי בתים, וחששו זקנים שקבלו מנטרונאי נשיא בר חכינאי והוא שכתב לבני ספרד את התלמוד מפיו שלא מן הכתב שיבא למריבות, והשלימו ביניהם שיהיו עוסקין בתלמוד **ומשלימין פרשיותיהן שנים מקרא ואחד תרגום**".

הרי שמנהג כל ישראל בזמן הקדמונים היה לקרוא שמו"ת דוקא בשבת, ולכאורה היא ראייה לשיטת המרדכי והמהר"ם שצריך לקרוא דוקא בשבת, אך אפשר לדחות שנהגו כן בתורת מנהג בעלמא, אך מצד הדין אפשר לכתחילה לקרוא כל השבוע, וכשיטת הרמב"ם ות"ר".

שיטת התוס'

והתוס' בברכות שם ד"ה ישלים כתבו: "**נראה דכל השבוע מכיון דמתחילין לקרות הפרשה דהיינו ממנחת שבת ואילך עד מנחת שבת הבאה נקראת עם הצבור...** במדרש ג' דברים צוה רבינו הקדוש לבניו בשעה שנפטר שלא תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו כל הפרשה, **משמע דקודם אכילה צריך להשלימה**, מיהו אם השלימה לאחר אכילה שפיר דמי, מ"מ מצוה מן המובחר קודם אכילה", ולכא' משמע מדבריהם דרק לאחר אכילה אינו מצוה מן המובחר, אך קודם השבת הוא ג"כ מצוה מן המובחר, וכן דייק מדבריהם הב"י או"ח סי' רפ"ה (וכתב דכן משמע גם מדברי הרא"ש, ולא הבנתי איך משמע כן שם, וצ"ע).

אך לכאורה היה מקום לפרש דגם לשיטת התוס' עיקר זמן קריאת שמו"ת הוא בשבת, כפי שהיה מנהג כל ישראל, וכשיטת המרדכי, ומה שציוה רבי לקרוא קודם אכילה הוא משום דחיישי' שמא מחמת האכילה והשתיה יטרד או ישכח ולא יקרא, וכמ"ש האו"ז הלכות ק"ש סי' י"ג: "והא דקא מזהיר להו לאגמורי קודם אכילה חייש דילמא אגב רוב סעודות שבת משתמיט ולא יגמור", ולפ"ז מש"כ התוס' שאם קרא אחר אכילה שפיר דמי, כוונתם שמצד המצוה גם אחר האכילה הוא עיקר זמנה (כעין שיטת

הרי שמנהג בבל היה שכל הציבור קראו שמו"ת יחד בשבת אחרי שחרית, לפני קריאת התורה, ולקמן יבואר שכך היה המנהג גם בכמה מקומות בספרד.

מנהג אשכנז צרפת ופרובאנס

והשני הוא מנהג אשכנז וצרפת ופרובאנס בזמן הראשונים, שנהגו שכל אחד ואחד קורא שמו"ת בביתו בשבת בבוקר לפני התפילה, כמ"ש במחזור ויטרי סי' קי"ז: "**ובשחרית של שבת מסדרין ציבור הפרשה מעניינו של יום שנים מקרא ואחד תרגום... והולכין לבית הכנסת...**", ובראב"ן סי' פ"ח כתב: "לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור ב' מקרא וא' תרגום... שפירשו רבותי **דבקריאת הפרשה בבקר בשבת מיירי כמו שאנו רגילין**" (ע"ש שהשיג ע"ז וכתב פירוש חדש), וברוקח סי' נ"ג כתב: "**בשחרית בשבת יקרא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום**" כו', ואח"כ כתב "הולכין לבית הכנסת" וכו', ובאו"ז ריש הל' שבת "**בשחרית משכים וקורא שנים מקרא ואחד תרגום...** הלכך יש לו להשלימה קודם ביהכ"נ", ובספר המנהיג הל' שבת סי' ל' כתב: "**ומנהג צרפת ופרובינצא בשחרית בשבת לפני בית הכנסת להשלים פרשת היום שנים מקרא ואחד תרגום**, לפי שכל העושה כן מאריכין לו ימיו ושנותיו, ויש שמקדים להשלים בערב שבת", ובשבה"ל סי' ע"ה כתב: "יש מפרשין שיקרא הסדר פרשת היום שקורין בשבת קודם שילך לבית הכנסת", ובארחות חיים ב'דין קריאת הסדר שמו"ת בכל שבת ושבת' כתב: "**בשבת שחרית נהגו להשכים ולסדר כל אחד סדר השבוע איש בביתו שנים מקרא ואחד תרגום**", וב'סדר תפילת שבת שחרית' כתב: "בשבת שחרית אחר קריאת הסדר הולכין לבית הכנסת", וכן הוא בכל בו סי' ל"ז.

וכך ממש היה המנהג בברצלונה שבספרד, כמ"ש רבינו יהודה הברצלוני בספר העיתים סי' קע"ד:

"ונהגו השתא נמי באתרין בשבתות וימים טובים שמשכימין ישראל כשעומדין משנתן ונפנין ונטולין ידיהן ומברכין על נט"י ואשר יצר עד פרשת התמיד, **ומשלים כל אחד ואחד בביתו פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום**, ואח"כ הולכין לבתי כנסיות ומסדרין תפילתן כלה על הסדר".

אמנם אח"כ השיג ר"י הברצלוני על מנהג זה, וכתב שמוטב לעשות כמו המנהג המבואר בסדר רב עמרם, וכמו שנהגו במקומות אחרים בספרד, וז"ל:

"והאי מנהגא נמי לאו שפיר למעבד הכי, ומי שיש יכולת בידו למנוע את ישראל ולהחזירן למנהג יפה שכרו שמור לפני המקום, כי מנהג זה יש בו קצת איסורא, כי כשמשכימין כל אחד ואחד מישראל משנתו יש לו לפנות ולרחוץ ולתקן עצמו ולרוץ לביהכ"ס ולהתפלל ק"ש ותפילה עם דמדומי חמה, אבל כשמתעכב כל אחד בביתו להסדיר הפרשיות מתאחרין הרבה עד שעבר זמן ק"ש ותפילה בעונתה, ופעמים שמתעכבין הרבה בימים טובים עד שתי שעות, ומי שנהג מנהג זה אפשר שהיה משכים טובא בעמוד השחר **ומשלים פרשיותיו ומשכים לתפילתו**, ואפ"ה שפיר דמי להשכים לביהכ"ס ולהשלים הפרשיות בציבור, אבל מה שראוי לעשות האידנא ומנהג מעולה **ושנהגו בו בעיירות ובכפרים שיש בהם חכמה להשכים**

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

ד) שכירות פועלים במצוות

א בתחילת הפרשה מספרת התורה אודות נס הצלתו של משה רבינו על ידי בת פרעה, וזה לשון הפסוק (שמות ב, ז – ט): "וַתֹּאמֶר אֶחָתוֹ אֶל בַּת פְּרֹעֶה הַאֲלֹף וַקְרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מִן הָעִבְרִית וַתִּינַק לְךָ אֶת הַיֶּלֶד. וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פְּרֹעֶה לְכִי וַתִּלְךְ הָעֶלְמָה וַתִּקְרָא אֶת אִם הַיֶּלֶד. וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פְּרֹעֶה הִילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינִקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֶּן אֶת שְׂכָרְךָ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתִּנְיָקְהוּ".

ובחז"ל (ילקוט שמעוני רמז קסו ד"ה מילדי העברים זה) אמרו על זה: "ואני אתן את שכרך לא דיין לצדיקים שמחזירין להן אבדתן אלא שנותנין להן שכר". כלומר, שלא זו בלבד שיוכבד קיבלה את משה בנה בחזרה, אלא היא עוד קיבלה שכר על הנקתה. ויש לדון האם היה מגיע ליוכבד שכר תמורת מעשה ההנקה או לא.

והנה הרמ"א (ח"מ פא, א) כתב: "מי שאמר לחתנו העשיר: תלמד עם בנך ואני משלם לך, פטור, כיון דלאו עני הוא ובלאו הכי חייב ללמד עם בנו, יכול לומר משטה הייתי בך, ואף על גב דלא טעין, טענינן ליה, אף על גב דלא טענינן ליה בשאר משטה (מרדכי פרק זה בורר ואגודה בתשובת מהר"ם)".

ובקצות החושן על אתר (סק"ד) כתב בתוך דבריו: "אלא ע"כ אם ידוע לנו שלא היה כוונה להשטות אית ביה תורת שכירות והוא עצמו אם יודע שלא כיון להשטות הרי מחויב לשלם ואינו יוצא ידי שמים כיון דקמי שמיא גליא. וכן משמע מלשון רש"י בפרק מצות חליצה (יבמות קו, א) גבי חלוץ לה על מנת שתתן מאתים זוז לבתר דחליץ לה אמר לה זיל הב ליה, וכתב רש"י (ד"ה הב) דהא קבילת עלה, ואף על גב דחליצה בהכי לא מיפסלא מיהא מחייבא לקיומי תנאה כשאר שכירות דעלמא ע"ש. אלא דדחי לה בש"ס משום דמצי אמר משטה, הא לאו הכי הוי

המהר"ם), אך מ"מ לא ראוי להמתין עד אחר האכילה מהטעם הנ"ל, ודו"ק.

ובלקט יושר עמ' 54 כתב: "לעולם ישלים אדם הפרשה עם הצבור, פי' הסדרא באותו שבוע שאיזה שעה שירצה, אבל מסתם סמוך לשבת או בשבת גופיה קודם אכילה עדיף טפי [וכן מצאתי בא"ח בס' רצ"ב וז"ל מצוה מן המובחר שישלים אותה קודם האכילה וכו', ע"ש], וכן ראיתי בתוס' דברכות משום שמא יאכל הרבה והיה מתעצל במצוה", הרי שהבין בכוונת התוס' כמו שנתבאר.

תמיהה על התוס' והראשונים

והנה כל ראיית התוס' והראשונים שאפשר לקרוא שמו"ת ממנחה של שבת היא ממה שפירשו ד"עם הציבור" היינו מאז שהתחילו לקרוא את הפרשה הבאה, אמנם לכא' פירוש זה הוא דוחק קצת, דהא היחיד לא קורא יחד עם קריאת הציבור, אלא רק בין הקריאות של הציבור, ומדברי מהר"ם הנ"ל מבואר דפירש ש"עם הציבור" היינו בשבת, שכתב: "נ"ל שצריך להשלימה ממש ביום השבת דכל השבוע אין ציבור משלימין לה", ואפשר שפירש דעם הציבור היינו בשבת שאז קוראים את כל הפרשה בציבור.

ולפי מנהג אשכנז וצרפת שכל אחד קורא בביתו בשבת בבוקר, היה אפשר לפרש ד"עם הציבור" היינו בשבת בבוקר שאז כל הציבור קוראים שמו"ת כל אחד בביתו, ויותר ניחא לפי מנהג בבל שכל הציבור קראו שמו"ת יחד לפני קריאת התורה, ולפ"ז קריאה זו היתה ממש "עם הציבור" כפשוטו (וכן כתב הגר"י ענגיל ז"ל בגליוני הש"ס שם).

ולפ"ז קשה קצת לענ"ד איך הוכיחו התוס' הראשונים ממילים אלו שאפשר לקרוא שמו"ת כל השבוע, הא אדרבה ממילים אלו יש ראייה גדולה שקריאת שמו"ת היא דוקא בשבת בבוקר, וצ"ע.

ועוד קשה, דהנה האמוראים שאמרו להשלים את הפרשיות עם הציבור הם ר' אמי וריב"ל ששניהם דרו בארץ ישראל (וגם אם נגרוס "רב אמ"י מ"מ ריב"ל ודאי היה בא"י), וידוע שבארץ ישראל לא קראו את הפרשיות שלנו, אלא קראו פרשיות קטנות יותר הנקראות "סדרים", וסיימו את התורה רק אחת לשלש שנים (או שלש וחצי), כדאמרי' במגילה כ"ט ע"ב: "בני מערבא דמסקי לדאורייתא בתלת שנין",

אמנם בקריאת שמו"ת גם הם קראו את הפרשיות שלנו, כמ"ש בחלופי מנהגים בין בני ארץ ישראל לבני בבל סי' מ"ז: "בני ארץ ישראל קורא העם הפרשה והש"ץ סדרים, בני בבל קורא הש"ץ הפרשה", וא"כ א"א לפרש ש"עם הציבור" היינו משבת במנחה שאז החלו הציבור את הפרשה הבאה, כי בקריאת התורה בציבור קראו פרשיות אחרות לגמרי, וצ"ע.

וכל זה רק לביורא דמילתא, אך למעשה פשוט שאין לנו אלא דברי הראשונים שמפיהם אנו חיים, ובפרט היום שאין לציבור זמן קבוע לקריאת שמו"ת, י"ל דכל השבוע מיקרי עם הציבור, ובפרט בשישי ושבת שאז רוב הציבור קוראים שמו"ת. וה' ינחנו בדרך אמת.

ואם כן, בנידון דידן שהיתה יוכבד חייבת משתי סיבות להניק את משה, ראשית, מצד סכנת נפשות שלו, שהרי מבואר בחז"ל [והובא ברש"י על אתר] שהוא לא רצה לינוק מנשים מצריות אחרות, והיה חשש לחייו. ועוד, שהיא היתה אימו ומוטל עליה חובה להניק את בנה [כמבואר בשולחן ערוך (אהע"ז פ, ו)], נמצא שקבלת השכר תלויה במחלוקת האחרונים שהוזכרה לעיל.

ב. אלא שיש לדון הרבה בענין זה. חדא, שנראה שרבינו בעל הקצות החושן סתר את משנתו בזה, שהנה בגמרא (קידושין ח, ב) איתא: "בעי רב מרי כלב רץ אחריה מהו, בההוא הנאה דקא מצלה נפשה מיניה גמרה ומקניא ליה נפשה, או דלמא מצי אמרה ליה מדאורייתא חיובי מחייבת לאצולן, תיקו". ובריטב"א ובמאירי ביארו שנקודת הספק היא האם האשה מתכוונת להתקדש בזה או לא, אבל האבני מילואים (כז, יח) כתב: "וגבי כלב רץ אחריה הוי ליה ספיקא דדינא ממש אם יש בזה תורת כסף או משום דמחייב לאצולי לא הוי כסף", ומבואר מדבריו שכיון שהבעל חייב להציל את האשה הנרדפת מידי הכלב, אין זה נקרא שנתן לה כסף. ולכאורה קשה, שלפי דבריו בקצות החושן עולה שאף פעולה שהאדם חייב לעשותה, יש בה דין שכירות פועלים.

ועוד קשה מסברא, מהיכי תיתי שפעולה שאדם עושה בגלל שהוא מחויב, לא יהיה לאותה פעולה דין שכירות פועלים, והלא סוף כל סוף האדם ששכר אותו ביקש ממנו לעשות מלאכה זו, והפועל מבחינתו עשה את מה שדרשו ממנו, ומדוע שלא ייחשב פועל של בעל הבית.

והנה רבותינו הראשונים ביבמות (קו, א) נחלקו לכאורה באותו ענין. הרמב"ן כתב: "ושמעין מינה דמי שהוא חולה וסמנין ביד חבירו שווין עשרים, והתנה עליו ליתן הרבה בדמיהן מחמת אונס חוליו, אין לו אלא דמיהן, אבל רפאהו יש לו שכרו משלם שחוכמתו מכר לו והיא שווה דמים הרבה, ויש מפרשים דטעמא דמתניתין משום דחייב הוא להצילו

עלה תורת שכירות ואעפ"י שהוא מחויב בדבר, וכיון דתורת שכירות ביה אלא דאומר משטה א"כ כיון דאתם עדי מסלק השטאה נתחייב בדיבור בתורת שכירות ולא משום חיוב דאתם עדי". כלומר, הקצות החושן מבאר שאמירת אתם עדי מסלקת את טענת השטאה [משטה אני בך], ואז חוזר חיוב השכירות למקומו, וחייב לשלם לו מדין שכירות פועלים [וכן מבואר בתומים (סק"ו)].

אמנם בעל הנתיות המשפט (סק"ב) מביא את דבריהם וכתב: "ובתומים (סק"ו) ובקצוה"ח (סק"ד) כתבו דחייב משום שכירות. וליתא, דכיון שהוא מחויב בדבר לית ביה משום שכירות, דהוי כמו שאמר עשה לך סוכה או תפילין לעצמך דלית ביה משום שכירות. והגהות מיימוני [בתשובה שם] שכתב הטעם דמשטה, דס"ל דכשנתכוין להתחייב ולעשות מצוה בממונו הוי כשכירות, רק שיכול לטעון משטה". והיינו, שהנתיות סובר שכיון שהפועל מחויב לעשות את מלאכתו, ממילא אין בזה דין שכירות פועלים [ובמשו"ב נתיבות העיר, שהוא עצמו כתב שאין לומר סברא זו בגלל דיוק לשון תשובת מיימוני].

נמצינו למדים, שנחלקו האחרונים האם כשהפועל מחויב לעשות את מלאכתו, מצד מצוה אחרת, שייך בזה דין שכירות פועלים או לא [ובהגהות חכמת שלמה (שם) כתב כנגד דברי הקצות החושן: "דשכירות לא שייך רק באומר ראובן לשמעון שיעשה לו דבר הצריך לראובן עצמו שהוא עצמו נהנה ממנו בזה חייב בשכירות, אבל אם אמר ראובן לשמעון שיעשה מלאכה בשל לוי שאין תועלת לראובן ממנו. נהי שמכל מקום ראובן חייב לשמעון וכו', רק דהיה אפשר לומר שזה אינו שכירות רק חיוב בפני עצמו בתנאי, וכו'". ובדרך אגב, יוצא מזה שהמלגה הניתנת לאברכי כולל לא שייך להחשיבה כשכירות פועלים, הן מצד דברי הנתיות והן מצד סברת החכמת שלמה].

מדרש דלא, דכתיב: ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם, וכתיב: ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה', מה אני בחנם אף אתם נמי בחנם, מקרא נמי בחנם, רב אמר שכר שימור, ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים".

ולכאורה קשה מגמרא זו על סברת הרמב"ן, שהרי יוצא מדברי הגמרא שאסור ליטול שכר על תלמוד תורה אף שהוא מלמד חכמה, ובעל כרחך שכיון שהתורה אסרה, אין התלמיד חייב לשלם על זה, ואם כן גם כלפי רפואה נימא הכי, שאף שהוא מוכר חכמה, אסור ליטול שכר על זה, כיון שהוא מחויב בדבר.

ג. והנראה לומר בכל זה, שהנה בכל שכירות פועלים מלבד מה שבעל הבית מתחייב לשלם לפועל על עבודתו, מתחייב הפועל לבעל הבית להשלים את עבודתו [ואף שיכול לחזור בו בחצי היום, מדין עבדי הם (ויקרא כה, נה), כמבואר בשולחן ערוך (שלג, ג), אך הוא מתחייב לשלם לבעל הבית את הנזקים שנהיה לו, עד כדי שכרו, כמבואר ברמ"א (שלג, ו) [על פי ביאור הנתיבות (שם, יד)]. והיינו ששכירות פועלים יוצרת חיוב הדדי לשני הצדדים, [וכן משמע ברמ"א (שלג, א) ובעוד הרבה מקומות], וממילא סבר הנתיבות שכאשר מדובר במצוה, לא שייך לייצר שעבוד של הפועל לבעל הבית, שהרי הוא מחויב במעשה מצוה זה בלאו הכי.

במילים אחרות, נקודת המחלוקת היא האם ניתן ליצור שעבוד של בעל הבית כלפי הפועל, גם באופן שהפועל לא משתעבד לבעל הבית בעשיית המעשה, אלא הוא משתעבד להקב"ה.

ולפי זה מובנת מחלוקת הרמב"ן והריטב"א. הן אמת, שאין הרופא חייב לרפא את כל החולים שבעולם, אולם סבר הריטב"א שכיון שעתה החולה הגיע אל הרופא המסוים הזה, אין יכול הרופא להיחשב פועל של החולה, כיון שהשעבוד שלו בעשיית הפעולה הוא כלפי הקב"ה.

משום השבת אבדה ומשום הכי אין לו אלא שכרו כפועל בטל, ולדבריהם אין לרופא אלא שכר בטלה שלו, ולא מסתברא דמדמינן לה לחליצה בשמעתין דהא מ"מ ליכא עליה חיובא ממש למיחלץ, ולישנא דמשטה אני בך נמי דיקא הכי כדפרישית". ובריטב"א שם מבואר כדעת אותם יש מפרשים.

העולה מדבריהם, שדעת הרמב"ן שרופא יכול ליטול שכר מלא על עבודתו, כיון שהוא מוכר חכמה; ואילו לפי הריטב"א כיון שמוטלת עליו מצוה להציל את החולה אין הוא יכול ליטול שכר על כך [בדרך אגב, הרמב"ן כידוע היה רופא [כמבואר בבית יוסף (יורה דעה סוף סימן קנד) שכתב: "כתב בארחות חיים (סי' כא הלכות ע"ז אות ד ד"ה כתב) בשם הרשב"א בתשובה (ח"א סי' קכ) רופא ישראל מותר לעשות רפואה לנכרית כדי שתתעבר משום איבה כמו שמותר למיילדת וכן העיד על הרמב"ן ז"ל שעשה הוא עצמו כן עכ"ל ואני מצאתי כתוב שכתב לו ה"ר יונה על מעשה זה תבוא עליך ברכה שאתה מרבה זרעו של עמלק"], ונמצא שהרמב"ן הליץ על עצמו שיכול הוא ליטול שכר מהחולים].

ולכאורה זהו כעין מחלוקת הקצות והנתיבות, האם אדם המחויב לעשות מעשה יכול ליטול עליו שכר. אלא שבאמת טעמא בעי, וכי מוטל על כל רופא לרפא את כולם, והלא החולה יכול לילך לרופא אחר, וא"כ כל שהחולה בא אל אותו רופא, למה שלא יצטרך לשלם לו, והלא הרופא מכר לו את חכמתו, ועשה עבודה בשבילו.

ועוד קשה, שהנה בגמרא (נדרים לז, א) מבואר שמותר למודר הנאה ללמד את חברו מדרש ולא מקרא, ומקשה הגמרא: "מלמדו מדרש הלכות ואגדות, אבל לא ילמדנו מקרא. מקרא מ"ט לא ילמדנו, משום דקמהני ליה, מדרש נמי קמהני ליה, אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש. מאי פסקא, הא קמ"ל, דאפילו במקום שנוטלין שכר, על המקרא שרי למשקל, על המדרש לא שרי למשקל. מאי שנא

ליצור שעבוד אצל האשה ולומר לה שבשל אותו שעבוד היא תתקדש לו. אף שהיא חייבת להחזיר לו את הכסף, אך לא שייך ליצור שעבוד, כיון שהוא היה מחויב לעשות כן לא מצד האשה, אלא מצד ציווי הקב"ה.

אבל בחותן שביקש מחתנו ללמוד עם הנכד, כל שבסופו של דבר חתנו עשה את המצוה מחמתו, נחשב כפועל שלו. במילים אחרות, יש הבדל ברור בין שעבוד של שכירות פועלים, שעניינה גמירות דעת של הפועל לעשות את הפעולה, וגמירות דעת של בעל הבית לשלם עבור זה; לבין גמירות דעת של קידושין, ששם צריך שייחשב שנתן לה הבעל משהו עבורה. שבזה סבר הקצות שכל שהוא מחויב לעשות כן, לא נחשב שנתן לה.

היוצא מכל הדברים הללו, ששכר ההנקה של יוכבד תלוי במחלוקת הרמב"ן והריטב"א, כלפי סכנת הנפשות; ובמחלוקת הקצות והנתיבות כלפי עיקר שעבודה לבעלה להניק את בנה.

וממילא לא קשה מדברי הגמרא (נדרים לז, א; בכורות כט, א) שאסור ליטול שכר על תלמוד תורה. כיון שגדר הענין הוא שהקב"ה רוצה שכשם שהוא לימד אותנו בחינם כך נלמד אנחנו אחרים בחינם, וממילא לא שייך ליצור שעבוד על ממון התלמיד כלפי שכר הפעולה. אבל לגבי רפואה סבר הרמב"ן, שכיון שאין איסור על לקיחת השכר, אלא זהו סתם דין הצלה צדדי המחייב את הרופא להתעסק ברפואת החולה, נמצא שמצד עצם הפעולה יכול הוא ליטול שכר, וממילא טוען הרופא כלפי החולה "מה לך ולמצוותי, סוף כל סוף אתה קיבלת ממני פעולה השווה ממון, ובפרט שאין זה חיוב שלי דווקא לרפא אותך".

וממילא מיושבת סברת הנתיבות [ואולי זוהי כוונת החכמת שלמה], שיישאר חיוב מצד תנאי ולא מצד שכירות פועלים. וממילא אפשר ליישב את הסתירה בקצות, כאשר הנידון הוא על הצלת נפשות, כמו בכל שרץ אחרי האשה, סבר הקצות שלא שייך

”נחשבה” – הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט”א

”נחשבה” פרשת שמות תשפ”א

שובו בנים שובבים – ארפא – משובותיכם

ימי שובבים הם ימים של התעוררות לתשובה ולדביקות בתורה, כאשר בני ישראל היו במצרים – אומה גרועה – וזכו לצאת משם – עם סגולה... וכדכתיב בתחילת פרשת מותן תורה, והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי הארץ.

וכל יהודי באשר הוא, אם יתאמץ יחי הוא ראוי לתואר עם סגולה. וכן אנו אומרים בפיוט לכה דודי, תוך אמוני עם סגולה, כי אכן אנו עם סגולה. אמנם כמה אנו נחשבים עם סגולה, ומה כל כך יקר אצלנו, והתשובה היא, הנשמה, כי היא כידוע חלק א' ממועל, וכבר האריכו הספרים הקדושים בענין הנשגב והנורא והמוחזק הזה, שאלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, אבל דברי חז"ל מלאים בזה, וכך אנו אומרים בכל יום בבוקר, אלוקי, נשמה שנתת בי מהורה היא. ואולם מהו תפקיד הנשמה הגבוהה כל כך, שהיא כפי שכתב החסיד הריבני יונה בספרו שיערי תשובה, – חכמת לב ומופת שכל – לדביר הבורא וליראה מלפניו ולמשול בגוף ובכל תולדותיו, כאשר המשיגה על שאר בעלי חיים שאינם מדברים. וכמו"ש כל זה בשיערי תשובה שם בשער הראשון.

הנה כאשר מתבוננים בענין יציאת מצרים, איך הקב"ה כביכול, בכבודו ובעצמו הוציאנו ממצרים, ככתוב בפרשת בלק, קל מוציאם ממצרים כתועפות ראם לו. הרי זה ממש מחמם את הלב לעבודתו יתברך, איך שהקדוש ברוך קרבנו לעבודתו, וכך אנו נוהגים לומר בליל הסדר, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו.

ימים קדושים אלו, כאשר זוכים ומנצלים אותם, אפשר להשיג בהם הרבה. כי על כן יש ויש בימים אלו סיעתא דשמיא עצומה להשיג התעלות והתרוממות כידוע.

הנה מפורסם בספרים הקדושים שיעיקר החיזוק הנצרך תמיד ובפרט בימים קדושים הללו, הוא החיזוק בעמל ויגיעת התורה, כי הוא באמת תכלית חינו, כמבואר בחז"ל במקומות אין מספר, ובתפילת ערבית אנו אומרים בכל ערב מימות השנה, כי הם חינו ואורך ימינו.

וכמו כן יש להוסיף חיזוק מיוחד, בענין תיקון המדות הטובות, שזה ממש הופך את האדם למושגו אחר, כנודע. וידוע מהגרי"א זצ"ל שטיקן מזה שנברא האדם הוא כדי לתקן את מדותיו, ואם לא למה לו חיים.

הנה מצינו שבתיה בת פרעה זכתה להכיר בוראה, ולרחוץ מגילולי בית אבי, ולכן הלכה אל היאור, וכתה להציל את מושיען של ישראל. וכאלו הקב"ה מראה לה, שזכתה להגיע לדרך האמת, ולכן בדווקא היא היתה השליה להצלת מרע"ה בבית פרעה, ועד כדי כך שהקב"ה קרא למושה בשם שנתנה בתיה בת פרעה.

הנה בסופה י"א ע"א, ותתצב אחרתו מרחוק פסוק זה נאמר על השכינה, ותתצב שגא' ויבא ה' ויתיצב, אחרתו שנאמר אמור לחכמה אחרתי את, מרחוק שנאמר ה' נראה לי, לדעה כי קל דעות ה', מזה יעשה כי לא יעשה ה' דבר וכו', לו וכו'. והיינו שבכל המעשה עם מרע"ה ראו שכינה, וכמו כן כאשר זוכים רואים זאת בכל זכירת יציאת מצרים, וכתוב אנוכי ה' א' המעלך מארץ מצרים הרחב פך ואמלאהו. והיינו שגם בזמנינו יתכן לזכות ליציאת מצרים ע"י הרחב פך, שזוכים לאמלאהו.

וזו שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם, שישנה סיעתא דשמיא שהקב"ה מסייע לשבים, ואפילו כאשר אין יד טבעם משגת, כמו"ש ר"י בשערי תשובה בתחילת ספרו. והנה כתיב מי כה' אלוקינו המגביהו לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ. מקימי מעפר דל מאשפות ירים אבינו, להשיבי עם נדיבים וגו' מושיבי עקרת הבית וגו'. בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוטו. וי"ל דכונת הכתובים להראות שהקב"ה מקימי מעפר דל, הוה הרי היה ביציאת מצרים שהיו עם ישראל כמו דלים בעפר ואביונים באשפות, והקב"ה הגביהם למתן תורה ולארץ ישראל ולבית הבחירה, וע"כ אנו מתפללים לא לנו כי אם לשמך תן כבוד, וכימי צאתנו ממצרים הראנו נפלאות, וע"ז אנו אומרים ישראל במה כה' כי עזרם ומינם הוא. וכל פסוקי ההלל המה תפילות וצפיות לישועה, כי כאשר אנו במצב רוחני ירוד, עלינו לחיות מודעים, שיש ויש סיעתא דשמיא, ועל כן נקודה לראות מהרה בתפארת עוז דקודשא בריך הוא, להעביר גילולים מן הארץ והאילנים כליל יחלופ, וקיי ה' יחלפו כח יעלו אבר כנשרים.

הנה בשנה זו שעברו עלינו מאורעות שלא ידענו כמותן, הרי החובה כפולה ומכופלת להתחזק, שהרי אין ספק שהדברים באו לעורר אותנו לתשובה כדי שנזכה לכפרה. והחיזוק הוא בעמל התורה ובתיקון המדות.

הנה מכלל תיקון המדות, אהבת חברים, והסרת פירוד הלבבות. והחלק החשוב ביותר הוא, על ידי ששומר על בריאותו של חברו. שהרי לא יתכן שאדם שמקיים מצוות ואהבת לרעהו כמון, תוך כדי שהוא מזלזל בבריאותו של זולתו.

וענין התשובה מהיות בנים שובבים, כי השוכב הולך בדרך לבו, אמנם כתב הרמב"ם פ"ה מה' דעות ה"א כשם שהחכם ניכר בהכמתו ובדעותיו והוא מובדל בהן משאר העם, כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ומשקדו, וכו' ובדבורו ובהליכתו ובמלבושיו ובכלכל דבריו, ובמשאיו ובמתנתו, ויהיו כל המעשים האלו נאים ומתוקנים ביותר.

הנה בשביל זה צריך ב' דברים האחד חכמה והשני מוסר, ועל ידי החכמה אדם זוכה לישר דעותיו, ואילו על ידי המוסר הוא מתקן מעשיו.

ואזי הוא יוצא מכלל שובבים. כי השוכב אינו נותן לעצמו, דין וחשבון על מעשיו ודרכיו, והאדם צריך לרסן עצמו כל ימיו, כמו"ש באגרת

הגרי"א. וכחיים הוזה המצוה הזוטר גדולה לשים רסן לבלי להדביק את זולתו...

מתוך ההפיכה"

פרק נ' "לדעת איך לקרב"

תקציר: החייל שמוביל את אפרים זלמן מכניסו לאיזה חדר בצריף מאורך, הוא מודיע לו כי בחדר זה מתגורר חיים שלום ותתאפשר לו לנהל עמו שיחה טובה אם ירצה יכול הוא אפילו להשיבו אל המקורות כאן הוא מיותר לחלוטין. אפרים זלמן חש עצמו מבלבל, אין לו מושג מה לעשות, אם להישאר במקום עלול הוא להיחשב כמסיג גבול, או לצאת לחוץ ולהסתבך עם המשטרה הצבאית, לבסוף הוא מחליט להישאר ולהמתין לתוצאות. בינתיים הוא נעמד להתפלל ערבית, הוא מחליט לכוון בתפילה שה' יחונן אותו בדעה נכונה, איך להתנהג בבעיה כה סבוכה.

באמצע התפילה נכנס חייל עליז לחדר, החייל עומד מופתע לגלות בחדר פולש זר לבוש כחסיד, דבר זה מרתיע את דמו, אם היה לו את האומץ היה מסלק אותו מהחדר אבל יש לו מידת דרך ארץ כלפי החסיד, הוא ממתין עד שהלה יתגלה בפניו ואז ידע מה טיבו ואיך נכנס לחדר. הוא מאד מוטרד מהדמות זה מזכיר לו את עברו.

בחוץ משקיף חייל דרך חריר, הוא התבקש לדווח לאחד בשם מיקי על מה שמתרחש בחדר, מאחורי כל העסק עומד חייל בשם בנג'י שבחש בכל הקדרה, החייל הזה מוכר כשרלטן מסוכן שאיש אינו מעוניין להתעסק איתו.

רגע המפגש מגיע, שני האנשים מגלים איש את רעהו, זעקות הפתעה יוצאות מפייהם, חיים שלום ואפרים זלמן מגלים איש את רעהו, לשניהם ישנה הפתעה גדולה, לחיים שלום כי גיסו הגיע אל חדרו הוא יודע את זהותו ונכנס

לחדר, דבר זה מזעזע אותנו מאד הוא טרח שנים להסתיר את עצמו ולבסוף הוא התגלה באפסותו, אפרים זלמן מדהם לגלות את חברו האהוב ביותר כחילוני גמור, איך ירד מהדרך הישרה? הלא היה הבחור הטוב ביותר, הוא היה עילוי עצום ששלט בש"ס... שהוא ירד מהדרך הישרה!?! ה' ירחם.

כשעמדו אפרים זלמן וחיים שלום זה מול זה, ההלם היה מוחלט, חיים שלום היה מופתע מאד לגלות את אפרים זלמן בחדרו בתוך מחנה צבאי, מקום שאין גישה לשום אזרח בלתי קרוא, על אחת כמה וכמה לאדם חרדי ביותר.

יותר קל להאמין על ירידת יצורים מן המאדים על פני הארץ, מאשר המפגש של אפרים זלמן בחדרו, אך הגיע אפרים זלמן למידע הזה? הסוד הזה היה שמור ביותר משך שנים, הוא לא הדליף לאיש צעד אחד מצעדיו, לגלות אותו כאן, זה דבר בלתי אפשרי, הוא היה חייב עזרה מבפנים, אחד בדרג הגבוה שיכול היה לאשר את כניסתו למחנה ואף לחדר.

מי זה שעלה על זהותו המדויקת, למרות שהצליח בגאונות רבה להסתיר את זהותו מכל העולם במשך שנים רבות? ולא עוד, הלה ידע שאפרים זלמן הוא גיסו ושהוא יהיה די מעוניין להגיע למקום כדי להיפגש עמו, זו היא חידת המיליון.

אף אם נניח שהוא ידע כי הם גיסים לשעבר וכי יש קשר אהבה ביניהם עד היום (דבר שכלל לא מובן), עדיין לא מובן איך הוא הצליח להשיג שיתוף פעולה עם אפרים זלמן הפנטי והחשדן עד כדי להביאו לתוך מחנה צבאי שהוא מוקצה מחמת מיאוס אצלו, זה מעבר לכל מובן, חייב להחיל מכניסיהות שהיה שיתוף פעולה מקצועי ביותר, והמסקנות הללו החרידו אותו מאד.

אם היה יודע על קיומו של מציץ מסתורי שמשקיף דרך חריר מיוחד שהותקן בחשכת ליל אתמול, כדי שלא יוכל לדעת שיש משקיף שיראה את המפגישה ביניהם ולאחר מיכן הוא יעביר את החמור לקבוצה שתתעד ותבשל סצנה מבישה ביותר עבורו, היה מקבל שבץ בו במקום. הוא לא יכול היה להכיל את התרגיל שאורגן מתחת לאפו בלי שידע שמץ על כך, חודשים יש מי שחורש עליו רעות והוא מתכוון להפיק את זממו עד לפרט הקטן ביותר.

אפרים זלמן אף הוא היה בהלם מוחלט לראות את גיסו במדיו הירוקים חגור עם אקדח למתניו, למרות שהיה ערוך להיפגש עם חיים שלום, אבל הוא התכוון לפגוש חיים שלום אחר, אפילו שיהיה לבוש במדי הצבא, אך צורתו היהודית לא תיפגם בכי הוא זה, הוא לא שיער ולא יכול היה להכיל את חיים שלום החדש והמנוכר שהתגלה מול עיניו, כשהוא גלוי ראש וללא פאות חקן, ממש כמו כל ה"שקאצן הצינוניים" רח"ל, בחלום הכי גרוע לא חשב שחברו האהוב חיים שלום עזב את הכל, על מה ולמה עזב את כל האידישקייט שהייתה מושרשת בו איך יתכן? האם כל זה...כנקמה על מה שהרעו לו?!

מחשבות צפות בו, הן מבליחות במוחו הקודח מכל כיון שרק ניתן לבוא, זה לא יכול להיות חיים שלום שלי, הוא לא מסוגל לבגוד בכל האידישקייט, כך בשאט נפש להוריד את הכיפה מעל ראשו ולשלוח יד בדברים המקודשים ביותר ליהודי חרד לדבר ה', לא יתכן הדבר! יש כאן "בלוט בלבול" (עלילות דם) שמישהו תיכנן זאת כדי שלקלקל את שארית שמו הטוב.

נכון שברגע הראשון זה נראה אמיתי, כי מניין ידע הלה לצעוק אפרים זלמן בעת שראוהו, אבל זו לא ראייה מוכחת, אולי זה חבר חדר שהכיר אותו והוא זה שצעק אליו אפרים זלמן, כבר היה חייל אחר שידע את שמו המלא, אין סיבה שלא יהיה עוד אחד שמשותף למזימה המרושעת, לא יתכן שחיים שלום יעשה צעד כזה איום ומטופש בחייו.

אבל מה לעשות, הפנים דומות לחיים שלום, אמנם לא בדיוק דומות, יתכן בגלל שגילח זקנו ופאותיו, אך גם במבנה הפנים יש שוני מסוים שיכול להטעות, אולי בכל זאת זה חייל שהתחפש כדי לזעזע אותו בשל איזו סיבה.

אפרים זלמן חושב שוב ושוב, ומגיע למסקנה כי זה חיים שלום גיסו לשעבר, הראייה הגדולה ביותר שיש לו, אם זה לא היה חיים שלום למה הוא התאבן בעת שזיהה אותו בחדר, באותו רגע דמה כמעט למת, המבע היה אמיתי, אף שחקן יהיה הטוב ביותר לא יוכל להציג בצורה כל כך מטעה, עד שאפילו הוא שלמד וחי איתו שש שנים רצופות יטעה בו, התדהמה והפחד האיום היו אמיתיים לחלוטין, רק חיים שלום היה נבהל עד מוות לגלות אותו כאן.

ההכרה מתחילה לחלחל בתוכו באיטיות הוא מפנים שקרה משהו, כנראה שזה באמת חיים שלום ואולי הוא שינה את פרצופו כי לא רצה שחבריו לשעבר יגלו שבגד בכל הערכים המקודשים. אבל איך הגיע חיים שלום מרום המעלה לשפל כה עמוק?!

ככל שהאיגרא היא רמה, כך הכאב של הנפילה לתוך הבריאה עמיקתא כואב יותר ויותר.

אלמלי ההכנה שלו בתפילה הייתה זעקה גדולה ומרה מתפרצת מתוך חזוהו הלפות בכאב לב נורא, מעין התקף לב.

"חיים שלום האם לא האמנת בערך התורה ובקיום המצוות, שיכולת להחליף אותם תמורת חופן מנעמים זול במיוחד?!" זעקה אמיתית שהייתה מנסרת את חלל החדר ואולי מגיעה עד לקצה המחנה.

אבל אפרים זלמן התגבר על כעסו ואכזבתו, עליו מוטל תפקיד אחראי ביותר, לדעת לקרב ולא לרחק, לא בשביל זה הגיע לכאן, הוא בא להציל "יקר מזולל".

לא מדובר בנשמה פשוטה אלא בנשמה קדושה ביותר שנפלה לתוך עומק הקליפות! אבל איך עושים זאת? איך ניתן לחבק ולנשק את החברותא שלו שבגד בכל ערכי היהדות? זה דבר בלתי ניתן להשגה.

המשקיף האלמוני עצר את נשימתו מרוב תימהון הוא הגיע לקלימקס (שיא) והדבר האמיתי לא קרה, משום מה עוד לא נשמעה זעקת הפתעה מטלטלת כפי שהתכוון לכך, האם התוכנית האדירה שהושקעו בה חודשים רבים וכל כך הרבה מאמצים עלולה להשתבש ברגע האחרון? אבוי, המון השקעה יכולה ללכת לטמיון.

אבל עדיין מוקדם להספיד, צריכים להתאזר בסבלנות עד לסוף הסצנה. הוא רק מקוה שלא יקראו לו למשמרת השניה שאמורה להתחיל בעוד חצי שעה.

הוא מסתכל היטב בכל דמות בנפרד, מנסה ללמוד את הבעות הפנים. הוא למד קורסים מזורזים, איך מנתחים הבעות סתומות.

...שני הנוכחים בחדר עמדו כמשותקים זמן רב, בלי יכולת לפצות פה, עד שאפרים זלמן שבר את השתיקה. בלבו גמר לקרב את חברו בלי גבול, יד ימין מקרבת תפעל יותר משמאל המרחקת, הוא לא יכול להיכנס לנעליו של חיים שלום, יש לו נשמה גבוהה מאד ויש לה ניסיונות, ככל שהנשמה גבוהה יותר ההתמודדות גבוהה יותר, הוא נשוא בלבו תפילה שלא יגרום להרעת המצב.

"חיים שלום יקיר, אין לך מושג כמה עולמות הפכתי כדי למצוא אותך ולחדש את הקשר שלנו, שנים רבות שהכאב על הפרדה הכפויה מפעפע בתוכי ואינו מניח לי רגע אחד במנוחה, עם זאת שנשאתי וב'ה זכיתי להעמיד דור, יושב בכבודו של עולם, לא שכחתי אותך לרגע! איך אפשר לשכוח שש שנות לימוד בצוותא, לא סתם לימוד אלא בניה מושלמת, הרי אתה זה שבנית אותי בלימוד, בלעדך הייתי כיום איזה אבך פשוט, בזכותך כיום אני נחשב ליותר ממהו, אתה לא יודע כמה אני שמח שוב לראותך, עבורי זה ממש חג" קרא אפרים זלמן תוך כדי בכי סוער.

החייל שענה לשם "חיים שלום" לא האמין למשמע אוניו, הוא ציפה לקריאת כאב מעמקי הלב... היתכן?! איך און וועה צו מיר (אבוי לי), אוי לעיניים שכך רואות, איך עשית את מה שעשית, עד כדי כך ירדת, עד לשאול תחתית רח'ל?!

אבל לא, אפרים זלמן לא העיר לו מילה אחת על כל השינוי שחל בו, הוא עדיין שמח לראותו כפי שהיה בעבר, מערבלת רגשות מטורפת הציפה אותו, הוא לא ידע איך להכיל זאת, מצד אחד שמח מאד על כך, אבל מצד שני התבייש מאד, הוא התגלה במערומיו, הוא שימש עד לפני כמה שנים כמורה דרך של אפרים זלמן בכל שטח תורני, ואילו עתה הוא גלוי ראש, חמור יותר, הוא כמעט חילוני גמור, דומה לאחד שלא ידע דת מה... מה יסביר לו עתה, איך הגיע לנפילה העצומה ובדיוק הוא?!

בתוך תוכו ידע חיים שלום את האמת הקשה, הוא לא הולך בדרך הנכונה, גם אם כביכול מרוצה הוא ממצבו הנוכחי, יודע הוא להבדיל בין תכלת לקלא דאילן, העולם בו בחר הוא עולם מזויף לחלוטין, איך באמת הגיע לירידה העצומה הזאת? הוא הושפע מכמה וכמה גורמים שחברו והביאו אותו לנפילה העצומה, כעת הוא נמצא במצב שקשה לו לחזור לאחור, כיום הוא קצין בכיר עם מעמד, יש לו כבוד ויוקרה, לא מזמן קיבל עיטור מיוחד ממפקד אמ"ן על תוכנית מיוחדת שתעזור למודיעין הישראלי מאד, אם יעזוב יתן סטירת לחי עצומה לחברה שהעמידה אותו על הרגליים, איך יעשה זאת?

קשה לו גם להאמין שעוד יוכל לשוב למקומו אחרי כל מה שעבר, החרדים ב"מאה שערים" לא יוכלו לעכל את כל התנודות שעשה, הם לא יסלחו לו, זו חברה סגורה שמתקשה לעכל שינויים, האם יוכלו לעכל את כל התנודות והתנודות שעשה בזמן כה קצר? ולהתחיל במקום אחר גם אינו קל, הוא התרגל לחיים קלים בלי הרבה עול, איך יעמיס על עצמו שוב את כל העול?

אפרים זלמן מבחין את הצמרמורת שתוקפת את חיים שלום, הוא נמצא במצב של "אוי לי מיצרי אוי לי מיוצרי" לנישה הזו הוא צריך להיכנס, אסור לדחות זאת לרגע נוסף, הוא התקרב לחיים שלום וחיבקו בחום, ההתנהגות שלו הייתה טבעית (לא הזכירה "וישקהו" עם נקודות למעלה).

חיים שלום נמוג כולו, הוא לא היה מוכן למתקפת אהבה כזו, לפתע לא יכול היה לעצור בעצמו וגעה בבכי מר כילד, שנים של כאב היו עצורים בתוכו, הכאב היה עצור בתוכו בכוחות על אנושיים וכאילו המתין לרגע הפתיחה, הבכיה גברה והלכה עד שכל הרגשת הדחיה שחש כל כך הרבה שנים עד ששיבשה דעתו, לא עמדה כעת מול גלי החום שהקרין אפרים זלמן בעוצמה אדירה מתוך אישיותו האוהבת שיכלו להמיס את כל הסתיימות שסתמו את העורקים הראשיים ולא נתנו לרוחניות לזרום פנימה, חיים שלום לא ידע איך מתמודדים מול זאת, כיון שהיה כולו סנטימנטלי (רגשני) הגיב בבכי רב שלא תאם לקצין בצה"ל.

חיים שלום שמח שבחדר לא נמצא אחד מחברי החדר, רק זה חסר לו שיראו אותו בקלון.

החייל שעמד צמוד לחורר חשב שהוא החזה בהקיץ, לא לכאלו סצנות הכין את עצמו, מה יספר למומי ששלח אותו כדי שיהיה תיעוד מלא למפגש הטעון שמתרחש כעת, כעת עומד הוא "משקיף" למעמד מרגש ביותר של שני חברים אוהבים שלא נפגשו חמש עשרה שנים, לא לכך התכוון, החברה שלו שרטטו מעמד טעון שיעלה טונים עד לב השמים, כשתגיע ההתפרצות לשיאה יגיעו כל החברה לחוגו בגדול. הם יעשו משני הנוכחים צחוק ולא עוד, הם יובילו אותם בכל המחנה כדי שאיש לא יפספס את הסצנה הזאת.

"אם בנג'י ידע מה שקורה כעת הוא ימרוט את שערות ראשו, האם על כך השקיע חודשים?" הרהר הצופה מבולבל, לא יודע למשבתו של מי עליו לחוג, לא אחת חושב הוא כי בנג'י הוא טיראן (עריץ) מושחת שנהנה לבזות ולזלזל, יש גבול לכך, מחר הוא עלול לעשות ממני אותו דבר, חושב הוא לעצמו כשכולו מתחלחל.

לאחר שחיים שלום נרגע מעט מהמפגש הציע לאפרים זלמן שיצאו מהחדר עדיף לדבר במקום יותר ניטרלי, יש לו רכב צבאי, הוא יבריך אותו בחסות הלילה החוצה, למקום שבו לא תהיה נוכחות אנשים לא מתאימים. אפרים זלמן הסכים לכך.

הצופה המסתורי הבין שברגע זה עליו להיעלם, אסור לו להשאיר שום סימני נוכחות במקום, הוא מיהר ליטול את רגליו בזריזות כדי לספר לחברים על השיבוש בכל המערכת.

חיים שלום ניצל את החשכה הברוכה, הם יצאו מהחדר במהירות אל מכונית צבאית ישנה מדגם "פיג'ו" שראתה שנים טובות על פני הכביש, כנראה שיצאה מאיזה מוזיאון של גרוטאות מלפני מלחמת העולם השנייה, כשהתניע אותה השמיעה קול חרחור כעין גסיסה כשהיא מזדעזעת כולה, דומה כאילו היא שובקת חיים, אבל לאחר מאמץ התעוררה לחיים והחלה בנסיעה, בתחילה נסעה לאיטה, אבל לאחר מיכן הגבירה מהירות, הם הגיעו לשער המחנה.

הזקיף עצר אותם בשער המחנה מסתכל בתדהמה במראה המוזר, קצין צבאי בכיר מסיע פריזט חרדי? איזה מראה צבעוני, דבר כזה עוד לא היה מזמן שהוקם המחנה, חבל שאין לו דרך אק להנציח זאת, יש כאן את כל המבנה של סצנה אמיתית, החברה עלולים לא להאמין לו.

באותם ימים לא הייתה מצלמה, על אחת כמה וכמה לא את המכשירים הצבעוניים המתועבים למיניהם, אם הייתה מצלמה פרימיטיבית היא שירתה רק את הצלמים או בעלי רכוש שיכולים להרשות לעצמם דבר כזה... אבל תקוותו שיש לו סיפור פיקנטי ברשותו ביחד עם הסיפור של מיקי (הצופה האלמוני שבקרוז יתעד לו את הכל) יהיה סיפור מיוחד, החברה יקבלו את הדברים, אל דאגה הוא יודע בדיוק למי לספר זאת.

חיים שלום שלף את תעודתו, הזקיף ראה שמדובר בקצין מכובד, אין לו את האפשרות למנוע בעדו מלצאת את המחנה, בארשת פנים קפואה הרשה לו לצאת מהמחנה.

"אני מקווה שלא תצאנה לנו צרות מהזקיף הזה, הפנים שלו ממש לא מוצאות חן בעיני" הגיב אפרים זלמן בשקט אל חיים שלום.

"יש לך יסוד על מה לחשוך באותו ברנש" שאל חיים שלום חלושות, ניכר היה על פניו כי מסכים הוא בכל לבו עם ההנחה של גיסו לשעבר.

"כן, זה היה החייל שהתלווה בתחילה לזה שהכניס אותי אל המחנה, כשנהיה מחוץ למקום, אספר לך בדיוק אק הגעתי אלך.

"אוי א'בראך (קריאת יאוש), הבה נקווה לטוב, אני מכיר את הזקיף, הוא לא הבחור הכי סמפתי ויש לו פה גדול, אבל שטויות למעשה אין לאיש קייס (תיק) עלי, אני קצין מכובד, איש לא יוכל להתאנות לי בשביל היציאה, אפילו אם יצאתי עם איזה ברנש חרדי".

אם היה משער לעצמו איזו מערכת תככים מכוערת נרקמה לה סביבו לא היה יושן רגוע בלילות.

מה עם הבנות שלי? [ח'ג] ("דזן קישוט איש למנשה לוחם בטחונות הרוח" בגרסה שונה)

בד בבד עם הדאגה הרוחנית לנפתלי בנו, פעל רב יואל הרטשטיין להבריא את ארבעת בנותיו מפולין, למרות קוצר השעה לא נואש, כל עוד הדלתות היו פתוחות וניתן היה לשלוח מכתבים ולהאיץ בהן שלא להתמהמה לא הרפה, הוא שלח שלוש ארבע איגרות בשבוע, ופעמים כל יום, הוא זעק בכל מכתב כי הזמן קצר ומי יודע אם תוכלנה לצאת את פולין בזמן.

כאבא דאגן פרט על הנימים הדקים ביותר, הוא לא פסח על כל מידע שיכול להבהיר להן את חומר המצב. הוא ציטט קטעים שלמים מתוך העיתון האנטישמי "דער שטרומער" שהיה האחראי להטפת אלפי מאמרי הסתה ושטנה שקראו להשמיד את הגזע הנחות ביותר שמאיים להשתלט על כל העולם כולו.

הם גייסו את טובי המאירים להציג בצורה חייה, מי היא החיה המסוכנת ביותר בעולם, הקריקטורות שם היו מפלצתיות ביותר שפעלו בשיטת הדמוניזציה עד שהביאו לשנוא את היהודי השטני שאוחז בידו הימנית החזקה בגרון העולם בתנועת חניקה וביד השנייה הוא אוחז בקבוק גדול שנועד לחלוב את כל המעיינות של האנושות העלובה.

"דער שטרומער" לא היה העיתון היחיד שהשניא את היהודים על כל העולם, הייתה עיתונות ענפה שהתפחתה בעקבותיו.

"עליכן להבין שעם מסות ההטפה של העיתונות האנטישמית, המלחמה היא שאלה של ימים ספורים, עליכן לקום ולברוח היום ולא להסתכל על כל הנכסים, מה ערך לנכסים אם החיים אינם מובטחים?" היה המסר בכל מכתב בלי להרפות.

הוא ביקש מהן לא לעשות את חשבון הנכסים, הוא יעניק להן את רוב רכושן רק שיעזבו כבר כעת את פולין ולא ינסו למכור את הנכסים שלהן. אלא שבנותיו לא קלטו את חומר המצב, הן חשבו שכפי קרה הנס עם אביהן, אף הן תצלחנה למכור את כל רכושן בהצלחה, הן ניסו למכור את רכושן ולקבל את מלוא המחיר, מה שגרם לעיכובים רבים.

בסוף הקיץ כשהחלו ענני המלחמה להתקשר ואפילה שחורה משחור כיסתה את שמי פולין, אפילו פשוטי עמך ראו את עומק המצב הקשה, בהלה פשטה בעולם, כל מי שרק יכול היה לברוח עשה זאת, אך חלקם הגדול כבר היה לכוד במלחמה. עתה גילו הבנות להוותן, עד כמה צדק אביהן בכל התראותיו, עדיף היה לוותר על הרכוש כי מה ערך לרכוש כשהחיים בסכנה איננה, הן ניסו את כל אשר בידיהן לצאת עם הרכבת האחרונה מפולין, אך לחרדתן הרבה גילו כי איחרו את המועד, שערי פולין ננעלו הרמטית קודם תאריך המלחמה העולמית שפרצה ב"ז באלול תרצ"ט, יום שיזכר לדיראון עולם, כיום בו החלה מלחמת העולם השנייה ששינתה את כל העולם ובפרט את שמי היהדות.

בבוקרו של יום, שבוע לפני הסליחות, התעוררו אנשי פולין לקול רעש מחרד, כאשר מאות ואלפי מפציצים כבדים חצו את שמי גרמניה ופלשו לתחום האוירי של פולין שכנתם, הקלגסים הנאצים שטעו בכל עוצמתם את נחת זרועם הראו קודם באויר, אצה להם הדרך כדי להחריב את יהדות פולין במחי יד אחת (שלושה מיליון יהודים התגוררו רק בפולין לבדה) כחלק מהתוכנית השטנית להשמיד ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים (אם יוכלו ביום אחד) כמחשבת זקנם בן המדחא האגגי.

ה"לופטוואפה" (חיל האויר) הנאצי המשומן החל בהרעשה כבידה בוורשה וביתר הערים במטרה לכותשן עד זק, כדי להכין את הפלישה הממונעת והרגלית של חייל רגלי והמשוריינים, אלפי מפציצים מדגם "מסרשמידט" (סכין הנפח) עמוסים בכלי משחית עד לעייפה הטילו רבבות פצצות כבידות על ערי פולין, הם הנמיכו טוס, עד שלא אחת אפשר היה לראות את פניהם המרושעות של חיילי מלאך המוות מביטים מתוך תא הטייס כשהם צוחקים בקול גדול מדושני עונג, כאילו נמצאים הם עתה באיזו אופרה קסומה, הם נהנו לזרות אבק מוות על הערים האומללות, אין תענוג גדול יותר לאותם סדיסטים מלראות אך בניינים גדולים ורבי קומות הופכים לעפר בשנייה אחת, קומות שלימות נחרבו תוך שהן קוברות תחתיהן משפחות שלימות.

לאחר כמה ימי "בליץ קריג" (מתקפת ברק-בזק) נעו המשוריינים שלהם בתוך הערים החרבות בקלות, כשהם מלווים בטנקי "שרמן" ה"פאנצער הפאנצערגרנדיר והטיגער II" מכונות כבידות ביותר שנראו מבצרים משוריינים ממנועים שאין כוח להבקיעם הם הזכירו את המלחמות המיתולוגיות של היוונים בשונאיהם כשהם מסתייעים בפילים ענקיים מאולפים שהיוו את חוד החץ במערכות הם הטילו פחד איום על צבאות האויב, בק הכריעו את האויבים כמעט ללא מאמץ.

ק הטנקים הכבדים מחצו את החייל הפולני שעמד מולם ערום ועריה (הם נעו בצורת מלקחיים בקי יכולים היו לפצח כל כוח שהיה בא נגדם), כמות התחמושת שלהם הייתה עלובה ומיושנת, שרידי מלחמת העולם הראשונה. גם אם היו יוצאים הנאצים ימ"ש נגדם רק עם חלק קטן מהחייל רגלי שלהם היו כובשים את פולין תוך תקופה קצרה ביותר, אבל לגרמנים אצה הדרך, הם רצו כיבוש נקי ומהיר, כדי להשמיד את כל היהודים בזמן הקצר ביותר, לפיכך הטילו את כובד הצבא שלהם כאילו נלחמים הם בצבא אדיר.

תוך שבועות ספורים הייתה פולין כולה תחת המגף הגרמני, חיילי הגסטאפו **Sturmabteilung** שנקראו "שטורעם אובטיילונג" "מחלקת המסתערים" (כינו גם בשם "חולצות חומות" על שם בגדיהם) יחד עם Einsatzgruppen (איינזאץ-גרופען) שנקראו בתואר "גדודי מחץ המוות" החלו במלאכת המוות, אבוי למי שנתקל באותם מלאכי חבלה, הם היו רוצחים להנאתם הבלעדית בתלייה אכזרית את כל מי שפגשו, הם נהנו להניף אנשים שראו ולתלותם על העצים שבשדרות ולהותירם על העצים תקופה ארוכה עד שהחלו הגויות להרקב, כדי שהבריות תרעדנה מהם כמפני מלאך המוות.

כשהיו בעבודה, היו תפקידם לקבץ את היהודים בסלקציות מהירות, הם ארגנו את ה"אומשלאגס פלעצער" (מקומות ריכוז לקראת שליחה למחנות הריכוז שנקראו כביכול "ארבעט לאגערין" מחנות עבודה) [במקום לתארם בתיאור הנכון "פארניכטונגס לאגערס" מחנות ההשמדה] כביכול הם רק מחנות עבודה, כל מי שעובד עבורם מציל את חייו, כפי שניסו לרמות את העולם כשהציבו בשערי "אושוויץ" (אושפצין לשעבר) שלט גדול שהכריז "ארבעט מאכט פריי" - העבודה משחררת - כביכול הם דואגים למצבם של היהודים שחלילה וחס לא ירקבו בניוון שלהם לחיות כטפילים פרזיטיים.

מרגע שפרצה המלחמה איבד רב יואל הרטשטיין את שפיותו הרבה, ארבע משפחות שלו נמצאות בסכנה איננה, בשבילו זה כל העולם, הוא לא היה מוכן לקבל את טענות הידידים שלו, כי צרתו היא צרת הכלל, מיליוני יהודים שוריים בגיא צלמוות, אי אפשר להפוך את כל העולם רק בשביל ארבע משפחות, ה' יראה בעני עמו והוא יושע יחד עם כל הכלל. אך רב יואל איבד את כוח המאמץ, הוא הסתגר בצרתו, כל מי שניחם אותו בתנחומי "צרת הכלל" הוא אחד שאינו מבין איזו אבדה כבידה חלילה מאיימת עליו, כמעט כל משפחתו מצויה בסכנת כיליון, לפיכך לא ויתר על תביעתו התמידית לנסות להציל את משפחתו.

לא היה יום שלא היה רץ להתעדתן בכל מקום שניתן, מה קורה בפולין, הוא היה מאזין לתחנות הרדיו השונות ומעלעל בדפי העיתונות באנגלית גרמנית ורוסית שהשיג, מלבד זאת היה הולך למרכז מנהטן וצר על שערי כל השגרירויות לקבל בדל מידע על הנעשה שם.

הם כבר הכירו אותנו ואת דרישתנו התמידית: אני רוצה לדעת מה שלום משפחותי, מילגרוני פיינ יודקוביץ וניסנבאום, מהערים מלבורק-גרודז'נסק, אני רוצה שתפעילו את כל היכולות שלכם להציל את בני משפחתי".

הוא לא אבה לשמוע כי אין להם כל מושג מה קורה בתוך פולין הבווערת, בעתות מלחמה אין את היכולת לעקוב אחרי אזרחים, משום מה משוכנע היה כי אם יעשו מאמץ עילאי יוכלו לדעת ואולי אף לעזור לו להבריח אותם מפולין.

הוא אכל את עצמו על שלא לקח אותן בכוח, היה עליו להיאבק עמן ולהבטיח להן את רוב נכסיו, מה יש לו מכל הנכסים שלו אם הן חלילה וחס תאבדנה בשואה האיומה שעומדת כל יום להתרחש. נפתלי היה מוותר על רוב הירושה, כפי שהכירו הוא שקוע כל כולו בתורה, מעולם לא נתן דעתו על עולם החומר, אין ספק שהיה מוותר על רוב הרכוש כדי להציל את אחיותיו.

עתה ראה את גודל השגיאה, הפחדים מפני הבלתי נודע כרסמו את לבו הוא הרגיש את לבו קורס מרוב הצער שהכיל, לאחר שהזהירו אותו בכל מקום, לא להטריד מידי יום, אם לא כן, יורחק מהמקום ואף ייאסר, הוריד פרופיל, אבל לא נואש לחלוטין, מידי שבוע סר פעם או פעמיים לשגרירויות השונות כדי לקבל ידיעות על הנעשה.

תמיד קיבלו אותו בפנים זעופות, למה אתה מעמיס עלינו? זה ממש הופך להטרדה! הבהירו לו, אך רב יואל לא נואש הוא ניצב כעקשן ולא ויתר, חשוב לו לדעת מה שלום יקיריו, הוא ניסה עוד דרכים, הוא הציע כסף רב לחוקרים פרטיים שמתמצאים בחקירות מסוג זה, אך החקירות הגיעו למבוי סתום, קשה בעת מלחמה לברר מה קורה בחזית המלחמה.

חוסר הידיעה כרסם בלבו של רב יואל, הוא חש שדעתו משתבשת עליו, הוא ניסה להתחזק באמונה ולא פסק מלומר תהילים, אך הלחצים היו קשים מנשוא. המצב הוחמר בעת שאשתו נפטרה באופן פתאומי מדום לב, עתה לא הייתה אשתו לידו כדי לחזק את ידיו, רב יואל חש שהוא חייב את בנו נפתלי לידו, השאלה הגדולה האם מעשה זה נכון? האם לשם כך טיפח את בנו כגדול בישראל, אך קשה לדון חובה אדם שנעשה ממורמר מאד.

לרפואת האשה ליאורה יפה תליט"א בת מרים בקרוב.

התודה והברכה לכל אלו שמסייעים להצלחת הגיליון!!! hanoch90@gmail.com חנוך חיים וינשטוק נ"י 050-414-2587